

Dybbøl 1864 - elevhæfte



Til brug i folkeskolens historieundervisning,
3. forløb, 7.-9. klasse.

Hæftet indeholder en kort beskrivelse af krigens baggrund, stormen på Dybbøl, samt angrebet på Als. Hæftet kan læses af eleverne selv, og kan med fordel bruges i forbindelse med Billund Museums undervisningstilbud om 1864.

Danmark i midten af 1800-tallet

1800-tallet var en turbulent periode i Danmarks historie. I 1849 ophørte Danmark med at være et enevældigt kongedømme, demokrati og parlamentarisme blev indført, og Danmark fik en grundlov.

Der var generelt en stærk nationalistisk følelse i landet.

Danmark var også fysisk anderledes end vi kender det i dag. Kongeriget Danmark bestod af det nuværende Danmark, og var underlagt den nye grundlov. Men hertil kom de tre hertugdømmer Slesvig, Holsten og Lauenborg. Hertugdømmerne blev styret af en hertug, der var undersåt til den danske konge, men de var ikke underlagt grundloven. I Slesvig talte man mest dansk, men i Holsten og Lauenborg talte man mest tysk.



Tilsammen udgjorde Kongeriget Danmark og hertugdømmerne Helstaten.

Hertil kom de nordatlantiske øer: Island, Færøerne og Grønland, som var kolonier.

1. Slesvigske krig

I 1848 forsøgte hertugdømmerne Slesvig og Holsten at løsrive sig fra helstaten, og i stedet slutte sig til det tyske forbund, der bestod af 39 små og store kongeriger, fyrstendømmer og fristæder. De to største var Preussen og Østrig.

Dette resulterede i en tre år lang krig, kaldet treårs-

krigen, eller 1. slesvigske krig.

Krigen endte med en fredsaftale, hvor Danmark lovede det tyske forbund, at Slesvig og Holsten ikke ville blive underlagt den danske grundlov, men forblive selvstændige hertugdømmer.

Optakt til krig

I årene efter treårskrigen voksede den nationale selvfølelse i Danmark, og man ønskede mere og mere at skille sig ud fra resten af Europa, særligt de tyske stater. I 1863 erklærede den danske regering, at de agtede at skille det tysksindede Holsten ud af helstaten, og indlemme Slesvig i kongeriget Danmark. Dette var et brud på fredsaftalen fra 1851.

Den 13. november 1863 gør Danmark alvor af planerne, og rigsrådet vedtager en ny forfatning, der ophæver fredsaftalen og indlemmer Slesvig i kongeriget.

To dage senere dør Kong Frederik 7. pludseligt, og samme dag kræver det tyske forbund at man trækker den nye forfatning tilbage. Dette sker ikke. I stedet godkender den nye konge, Christian 9. forfatningen. Dette fører til, at Preussen og Østrig (de to største stater i det tyske forbund) d. 16. januar 1864 giver Danmark en frist på 2 dage til at trække forfatningen tilbage, ellers vil de erklære krig mod Danmark.

Og det er lige hvad der sker d. 31. januar 1864!

Krigen og slaget ved Dybbøl

Krigen der bryder ud i vinteren 1864 huskes bedst for det store nederlag ved Dybbøl skanser den 18. april 1864. Dette nederlag havde en kæmpe betydning i samtiden, men har også trukket lange spor i eftertiden. Danmark ville ikke være det Danmark vi kender i dag, hvis det ikke havde været for krigen i 1864.

Men krigen var meget mere end et enkelt slag! Krigen var ikke engang slut efter nederlaget ved Dybbøl, den fortsatte i flere måneder, og sluttede først officielt den 30. oktober!

Tilbagetrækning fra Dannevirke

Dannevirke er en lang jordvold, der strækker sig fra Slesvig fjord i øst til de sumpede marskområder i vest, hele vejen på tværs af Jyllands fod. Volden blev bygget i vikingetiden, men blev udbygget flere gange i løbet af historien. I 1864 mente man, at det var herfra Danmark skulle forsvare sig mod de Preussiske og Østrigske hære.

Danskerne havde et helt særligt forhold til Dannevirke, som de så som et nærmest magisk forsvarsværk, der altid havde hold fjenden ude af landet. Problemet var bare, at i den hårde vinter var vandet i marsken frosset til is, og der var derfor fare for, at fjendtlige soldater kunne gå udenom volden, og falde danskerne i ryggen.



Overgeneral Christian de Meza

Derfor besluttede den danske overgeneral, Christian de Meza, at trække den danske hær tilbage fra Dannevirke, og i stedet fordele den på de andre fæstninger i Dybbøl, Kolding og Fredericia.

Den 5. februar forlader danskerne Dannevirke i ly af natten, og de fjendtlige styrker får sig noget af en overraskelse næste morgen, da de gør klar til angreb. De optager dog hurtigt forfølgelsen, og det lykkes en Østrigsk brigade at indhente den danske bagtrop ved byen Sankelmark. Her står et blodigt slag hvor mange mister livet, men det lykkes danskerne at holde fjenden tilbage, og resten af hæren når i sikkerhed længere oppe i landet.

På trods af, at beslutningen om at rømme Dannevirke redede mange liv, og gav fjenden en lang næse, er den danske regering langt fra tilfreds med beslutningen! Overgeneral de Meza bliver kaldt til København, hvor han bliver fyret.

I stedet indsættes general G. D. Gerlach som øverstbefalende for de danske styrker. Han tør ikke gå regeringen imod på samme måde som de Meza, og dette skal vise sig at få fatale følger.

Belejringen af Dybbøl

Den 8. marts angriber og besætter østrigske tropper Vejle og Fredericia, og det er nu kun skanserne ved Dybbøl der står mellem fjenden og resten af Danmark.

De danske tropper bor i barakker bag ved skanserne, og bemander dem i skiftehold. Den preussiske hær graver lange løbegange i terrænet foran skanserne, og herfra beskyder de skanserne med kanoner og granater.

Livet på skanserne var barskt. Kulde, mudder og konstant frygt for de ubønhørlige bombardementer var hverdag for soldaterne. De så hver dag deres kammerater blive skudt i stumper og stykker lige ved siden af dem, og kunne kun håbe at det ikke var deres tur næste gang.



Preussiske soldater ved Dybbøl

For at føje spot til skade, havde de preussiske soldater meget bedre våben end de danske. De havde rifled kanoner, der kunne skyde længere og mere præcist. Og de havde geværer der kunne lades bagfra. De danske geværer skulle lades ved at putte krudt og kugle ned i løbet, og dette kunne man kun gøre mens man stod op. Preusserne kunne lade mens de lå ned. For hver skud de danske soldater kunne affyre, kunne preusserne affyre to!

-Og så var den preussiske hær også meget større end den danske.

Danskernes store fordel var deres flåde, og særligt det store panserskib Rolf Krake.

Skanserne skal holdes for enhver pris

I april beder overgeneral Gerlach den danske regering

om lov til at opgive skanserne ved Dybbøl, og trække hæren tilbage til Als, som er beskyttet af panserskibet Rolf Krake. Han får at vide af den danske regering, at han under ingen omstændigheder må trække tropperne tilbage. Skanserne skal holdes, koste hvad det koster!

Den 16. april gør 40.000 preussiske tropper sig klar til at storme skanserne.

18. april 1864

De preussiske kanoner har bombet skanserne næsten helt i smadder, og den 18. april klokken 4 om morgenen intensiverer de angrebet. De bombarderer skanserne og soldaterne ubønhørligt i seks timer. Mellem klokken 4 og klokken 10 affyres 8.000 granater mod de danske stillinger.

Og så går det løs!

Klokken 10 bliver der et øjeblik stille, da kanonerne stopper deres bombardement. Men stilheden afløses hurtigt af 40.000 preussiske soldater med geværer og bajonetter, der stormer op af løbegangene, og angriber de danske soldater. Der går kun 3 minutter før den første skanse falder. Herefter følger de resterende ni, og nederlaget ved Dybbøl er et faktum.



Slagmarken ved Dybbøl efter slaget

Efter slaget

Dagen efter slaget holdes en kort våbenhvile mellem klokken 12 og klokken 19, så hver side kan samle deres sårede, og begrave deres døde. De danske soldater begravnes i massegrave på Dybbøl banke, og de preussiske på de lokale kirkegårde.

Man begynder at forhandle om fred den 20. april. Det tyske forbund tilbyder, at man trækker en grænse midt gennem Slesvig, men dette nægter danskerne at gå med til. I stedet går forhandlingerne i stå, og krigen fortsætter.

Angrebet på Als

Den 29. juni sejler Preussiske soldater over sundet i små både, og går i land på Als. Besætningen på Rolf Krake opdager landgangen, og sænker en del både, men beslutter så i stedet at hjælpe med evakueringen af de danske soldater.

De danske styrker på Kær halvøen tager straks kampen op, men forsvaret af Als er for svagt og for dårligt organiseret. De preussiske tropper trævler i løbet af morgenen det danske forsvar op, og kl. 5.30 opgiver danskerne forsvaret af øen og trækker sig under stadig kamp tilbage til halvøen Kegnæs. Herfra udskibes tropperne i løbet af de næste dage, og den 1. juli forlader den sidste danske soldat Als.



Ovargangen til Als

Fredsftalen

Efter tabet af Als breder modløsheden sig i Danmark. Preussen og Østrig har nu besat hele Jylland op til Skagen, og man frygter, at også Fyn vil gå tabt. Måske er endog Sjælland truet, så kravet om fred for enhver pris breder sig. Den danske regering går af og en ny udpeges. Regeringen anmoder om våbenhvile, og denne træder i kraft den 20. juli. Herefter indledes forhandlinger i Wien fra slutningen af juli, hvilket fører til fredstraktaten, som underskrives den 30. oktober 1864.

Ved fredsftalen mister Danmark alle tre hertugdømmer, og den danske grænse bliver trukket ved Kongeåen. Her går grænsen helt frem til 1920, hvor det nuværende Sønderjylland atter bliver genforenet med resten af Danmark.